

starého tónovania začína modelačnú funkciu preberat voľná škvrna, stupňujúca vnímacie možnosti. Dialo sa tak najmä odvetdy, čo maliari podnietení pôvabmi rodnej krajiny vychádzali z prítmnia svojich ateliérov do prírody a potom aj medzi dedinský ľud. Realisti pristúpili nakoniec na zásadu plenérového maľovania v prírode a riešenia maliarskych úloh na základe intímnych zážitkov človeka (Ladislav Mednyánszky). Väčšina z nich sa pritom uspokojovala postihovaním náladového. No tí, čo išli dôsledne za uchopovaním slnečného svetla, dospeli až po impresionizmus. Spravidla sa však usilovali prispôsobiť si iba niektoré stránky tohto smeru.

Negatívna stránka vývinu sa konkretizovala jednak vo „fotografizme“ naturalizmu, alebo aj naopak v hlučných akademických efektoch bez pravej úcty k pravde citu a myšlienky. Svoju programovú štýlovú opozíciu — popri vyslovene idealistickom nazaréizme, prežívajúcim v sakrálnom umení — mal realizmus v novobaroku a novorenesancii, ktoré reagovali na „všednosť“ a „priemernosť“ realizmu.

O podobizni sa už nedá povedať, že by to bolo ešte stále najpestovanejšie maliarske odvetvie. Portrétny špecialista bol vôbec na ústupe — väčšina podobizniarov pestovala aj iné maliarske druhy. Na význame získal žáner. Išlo zväčša o malé formy, ktoré mali spravidla ráz realistickej deskripcie na báze akademizmu, na rozdiel

od predchádzajúceho obdobia teraz už nie viedenského, ale zväčša mníchovského razenia. Obsahové rozpätie žánrového maliarstva oscillovalo medzi anekdotickými banalitami a vecami životnými až trpkou pravdivými, najmä z prostredia ľudového a pracovného (Dominik Skutecký).

Ak sa nemožno ubrániť dojmu, že slovenské výtvarné umenie v 19. storočí neodrazilo azda v žiadúcej plnosti a všestrannosti spoločenskú realitu našej vlasti, neplatí to o obraze krajiny a prírodnej tváre Slovenska. Ba dá sa povedať, že rolu, ktorú v mnohých národných kultúrach zohrávalo historické maliarstvo, plnil u nás skôr dôverný príhovor domácej krajiny.

V plastickom umení možno v porovnaní s maliarstvom konštatovať isté slohové oneskorenie. Väčšina sochárov pochádzajúcich zo Slovenska sa usadila v cudzích centrách, odkiaľ vybavovali príležitostné objednávky zo svojej užšej vlasti (Viktor Tilgner). Slovenská národná zanietená spoločnosť nevládala, ale ako to uhorská vláda pri niekoľkých príležitostiach ukázala, ani nespela zadať sochárstvu ani jedinú verejnú úlohu.

Napriek všetkým prekážkam, obmedzeniam a komplikáciám sa vývoj slovenského výtvarného umenia v poslednej fáze 19. storočia spravidelnil, nadobudol istý rytmus a vykázal aj rast profesionálneho majstrovstva. Možno konštatovať aj novú a účinnú účasť výtvarného umenia na slovenskom národnom obrodení.